

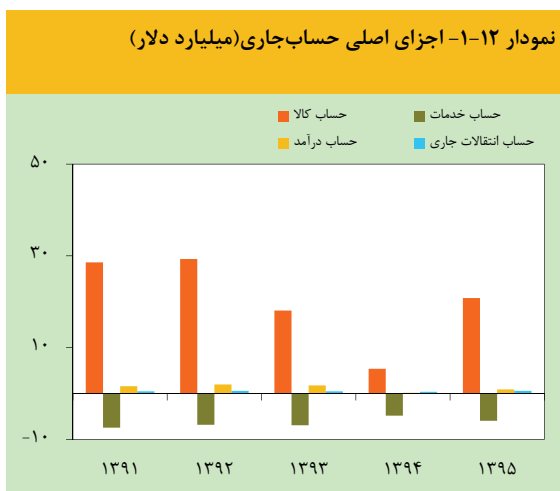
۱۲-۱- اهم تحولات تراز پرداختهای خارجی ایران

در سال ۱۳۹۵، افزایش اندک قیمت نفت خام صادراتی کشور و افزایش مقدار صادرات نفت خام در نتیجه رفع برخی محدودیتها در قالب برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) منجر به افزایش ارزش صادرات نفتی و مازاد حساب جاری کشور نسبت به سال ۱۳۹۴ شد. در این سال نسبت به سال ۱۳۹۴، کسری حساب جاری غیر نفتی افزایش پیدا کرد.

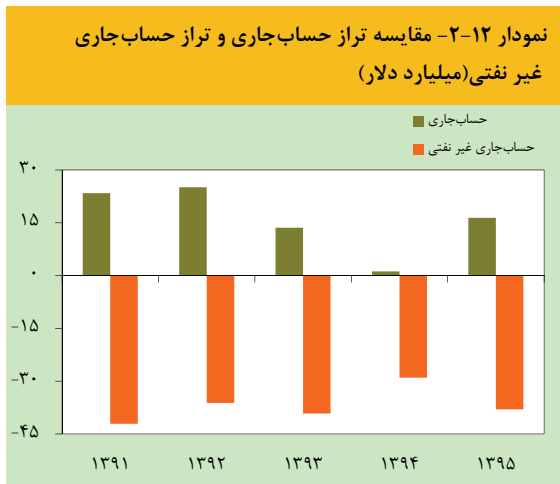
۱۲-۱-۱- حساب جاری

در سال ۱۳۹۵، حساب جاری تراز پرداختها حدود ۱۶/۴ میلیارد دلار مازاد داشت که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل از آن، افزایش چشمگیری را نشان می‌دهد. علت اصلی افزایش مازاد حساب جاری در این سال نسبت به سال ۱۳۹۴، افزایش مازاد حساب کالا به دلیل افزایش ارزش صادرات نفتی بود. همچنین در این سال، حساب جاری غیر نفتی حدود ۳۸/۰ میلیارد دلار کسری داشت که در مقایسه با سال ۱۳۹۴، حدود ۳۱/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. علت اصلی افزایش کسری حساب جاری غیر نفتی، افزایش واردات کالاها، کاهش صادرات غیر نفتی و افزایش کسری حساب خدمات در سال مزبور بود. همچنین در سال مورد بررسی، عایدات ارزی غیر نفتی ۷/۳ درصد کاهش یافت و ۵۱/۵ درصد از نیاز ارزی حساب جاری را تامین نمود. این نسبت در مقایسه با سال ۱۳۹۴ حدود ۸/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد^(۱).

نمودار ۱۲-۱- اجزای اصلی حساب جاری (میلیارد دلار)

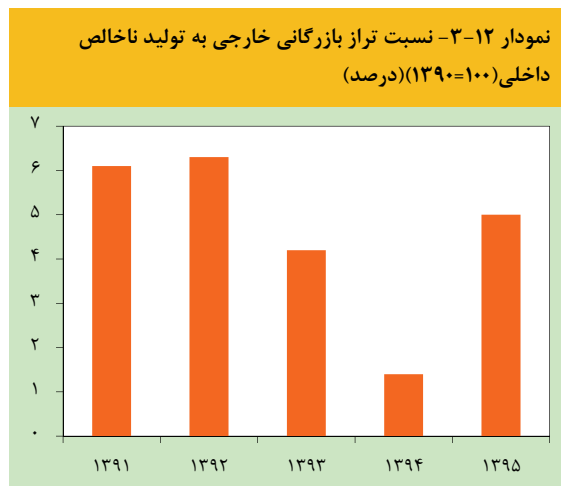
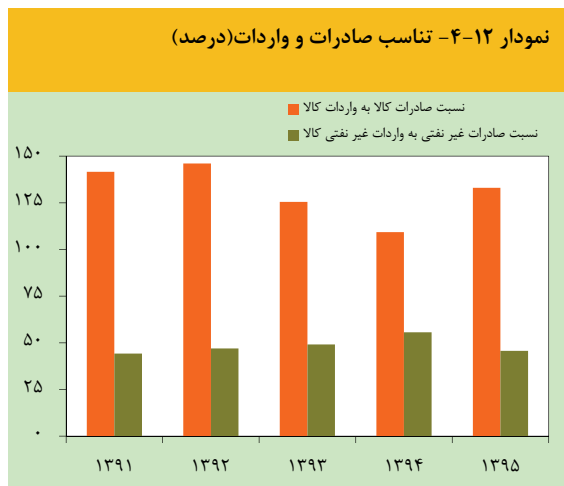
نمودار ۱۲-۲- مقایسه تراز حساب جاری و تراز حساب جاری غیر نفتی (میلیارد دلار)

مجموع «واردات کالاها، واردات خدمات، پرداختی حساب درآمد و پرداختی حساب انتقالات جاری» ضرب در ۱۰۰ حاصل می‌شود.

۱- نسبت مزبور از تقسیم مجموع «صادرات کالاها، صادرات غیر نفتی، صادرات خدمات، دریافت حساب درآمد و دریافت حساب انتقالات جاری» به

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

جدول ۱۲-۳- ارزش صادرات کالا

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال				
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳		
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۳/۳	-۲۹/۲	۸۳۹۷۸	۶۲۹۹۵	۸۸۹۷۶	صادرات کالا
۶۶/۴	۵۰/۶	۷۵/۱	-۴۲/۵	۵۵۷۵۲	۳۱۸۴۸	۵۵۴۰۶	صادرات نفتی (۱)
۶/۸	۷/۰	۲۸/۸	-۴/۸	۵۷۱۰	۴۴۳۲	۴۶۵۴	منظور شده در آمار گمرک (۲)
۳۳/۶	۴۹/۴	-۹/۴	-۷/۲	۲۸۲۲۶	۳۱۱۴۷	۳۳۵۶۹	صادرات غیر نفتی

۱- شامل ارزش نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، مایعات و میعانات گازی (کدهای تعرفه گمرکی ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، گاز ایران، پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیر گمرکی) می‌باشد.

۲- ارزش مایعات و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (کدهای تعرفه گمرکی ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های پتروشیمی و سایر کالاها که در آمار صادرات گمرک منظور شده است

دلار (۲/۲ درصد) مربوط به واردات گاز و فرآورده‌های نفتی و ۶۱۷۴۷ میلیون دلار (۹۷/۸ درصد) مربوط به واردات سایر کالاها بود.

ارزش کل واردات فوب کالا در سال ۱۳۹۵ به ۶۳۱۳۵ میلیون دلار رسید که در مقایسه با سال قبل از آن ۹/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. از این مقدار، ۱۳۸۸ میلیون

جدول ۱۲-۴- ارزش واردات کالا

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال				
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵		
۹/۵	-۱۸/۷	۶۳۱۳۵	۵۷۶۴۱	۷۰۹۱۵	کل واردات کالاها
-۱۵/۳	-۳۶/۹	۱۳۸۸	۱۶۳۹	۲۵۹۷	گاز و فرآورده‌های نفتی (۱)
۱۰/۳	-۱۸/۰	۶۱۷۴۷	۵۶۰۰۳	۶۸۳۱۸	سایر کالاها

۱- ارزش گاز طبیعی، مایعات و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی (کدهای تعرفه گمرکی ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) وارد شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، گاز ایران، پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیر گمرکی)

ناخالص داخلی و نسبت صادرات کالا به تولید ناخالص داخلی نیز افزایش یافت. علت عمده افزایش‌های مذکور، رشد قابل توجه ارزش صادرات نفتی طی این دوره بود.

در سال مورد بررسی، نسبت حساب‌جاری به تولید ناخالص داخلی با ۳/۶ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۴ به ۳/۹ درصد رسید. در همین سال، نسبت حساب کالا به تولید

فصل ۱۲ وضعیت تراز پرداخت‌ها

جدول ۱۲-۵- نسبت حساب جاری، کالا، صادرات و واردات کالا

(درصد) به تولید ناخالص داخلی (۱)

سال	سال		
	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
□۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۳/۹	۰/۳	۳/۱	نسبت حساب جاری به تولید ناخالص داخلی
۵/۰	۱/۴	۴/۲	نسبت حساب کالا به تولید ناخالص داخلی
۲۰/۰	۱۶/۳	۲۰/۵	نسبت صادرات کالا به تولید ناخالص داخلی
۱۵/۱	۱۴/۹	۱۶/۳	نسبت واردات کالا به تولید ناخالص داخلی

۱- به قیمت بازار و برحسب قیمت‌های جاری برحسب سال پایه ۱۰۰=۱۳۹۰

۱۲-۱-۱-۲- حساب خدمات

کسری حساب خدمات با افزایش ۲۴/۲ درصدی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل از آن، به ۵۹۴۱ میلیون دلار رسید. در این سال نسبت به سال ۱۳۹۴، صادرات خدمات با ۹/۲ درصد کاهش روبه‌رو شد و در مقابل، واردات خدمات ۰/۸ درصد افزایش یافت. در سال مورد بررسی، سرفصل‌های «حمل و نقل»،

«مسافرت» و «خدمات ساختمانی» بیشترین وزن را در دریافت‌ها و پرداخت‌های خدماتی داشتند و در مجموع، ۸۸/۱ درصد از ارزش صادرات خدمات و ۸۲/۵ درصد از ارزش واردات خدمات را به خود اختصاص دادند. ارقام مشابه در سال ۱۳۹۴ به ترتیب حدود ۸۶/۶ و ۸۳/۸ درصد بود. در سال ۱۳۹۵، کاهش صادرات خدمات مسافرت ناشی از کاهش مسافرت اتباع خارجی به کشور، افزایش واردات خدمات مسافرت و افزایش قابل توجه واردات خدمات ساختمانی، از عوامل اصلی افزایش کسری حساب خدمات نسبت به سال ۱۳۹۴ بود. علت عمده افزایش واردات خدمات ساختمانی در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل از آن، افزایش هزینه‌های انجام شده در قالب قراردادهای بیع متقابل پروژه‌های نفتی بود.

جدول ۱۲-۶- حساب خدمات

(میلیون دلار)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال			
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	□۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
-	-	۲۴/۲	-۳۰/۴	-۵۹۴۱	-۶۸۷۷	حساب خدمات
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۹/۲	۴/۹	۱۰۰۶۰	۱۰۵۷۲	صادرات
۳۷/۳	۳۵/۴	-۴/۵	-۱۴/۹	۳۷۵۴	۳۹۳۰	حمل و نقل
۳۶/۹	۳۹/۶	-۱۵/۴	۱۴/۳	۳۷۱۳	۴۳۸۸	مسافرت
۱۳/۹	۱۱/۶	۸/۸	۷۳/۵	۱۳۹۷	۱۲۸۴	خدمات ساختمانی
۱۱/۹	۱۳/۴	-۱۹/۳	۷/۹	۱۱۹۷	۱۴۸۳	سایر خدمات
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۰/۸	-۹/۱	۱۶۰۰۱	۱۵۸۷۰	واردات
۱۵/۳	۲۳/۸	-۳۵/۱	۳/۴	۲۴۵۳	۳۷۸۱	حمل و نقل
۵۹/۰	۵۶/۷	۴/۹	-۴/۹	۹۴۳۷	۸۹۹۲	مسافرت
۸/۲	۳/۴	۱۴۶/۲	-۴۷/۹	۱۳۱۵	۵۳۴	خدمات ساختمانی
۱۷/۵	۱۶/۲	۹/۱	-۲۲/۷	۲۷۹۷	۲۵۶۴	سایر خدمات

۱۲-۱-۱-۳- حساب درآمد

خالص مبادلات انجام شده در حساب درآمد، شامل دریافت‌ها و پرداخت‌ها بابت جبران خدمات کارگران و درآمد سرمایه‌گذاری، در سال ۱۳۹۵ ورود ۹۲۸ میلیون دلار درآمد ناشی از ارائه عوامل تولید به کشور را نشان می‌دهد. در این دوره دریافت‌ها بابت جبران خدمات کارگران از افراد و نهادهای اقتصادی غیر مقیم، با ۱۴/۴ درصد افزایش در مقایسه با سال

۱۳۹۴ به ۴۰۴ میلیون دلار رسید. حقوق و مزایای پرداختی به کارگران خارجی فصلی و مرزی با ۱۴/۵ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۴ به ۳۹۱ میلیون دلار رسید. سود حاصل از انواع سرمایه‌گذاری‌ها در خارج از کشور ۲۱۳۲ میلیون دلار و پرداختی به سرمایه‌گذاران خارجی حدود ۱۲۱۷ میلیون دلار بود که در مقایسه با ارقام مشابه سال ۱۳۹۴ به ترتیب ۳۳/۹ درصد افزایش و ۲/۴ درصد کاهش نشان می‌دهند.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

جدول ۱۲-۷- حساب درآمد

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال			۱۳۹۳		
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	□ ۱۳۹۵			
	۲۸۵/۱	-۸۶/۹	۹۲۸	۲۴۱	۱۸۴۵	حساب درآمد
	۳۰/۴	-۴۴/۱	۲۵۳۶	۱۹۴۶	۳۴۷۸	دریافت
	۱۴/۴	-۷/۹	۴۰۴	۳۵۴	۳۸۴	جبران خدمات کارگران
	۳۳/۹	-۴۸/۵	۲۱۳۲	۱۵۹۲	۳۰۹۴	درآمد سرمایه‌گذاری
	-۵/۷	۴/۴	۱۶۰۸	۱۷۰۵	۱۶۳۳	پرداخت
	-۱۴/۵	۵۶/۸	۳۹۱	۴۵۸	۲۹۲	جبران خدمات کارگران
	-۲/۴	-۷/۰	۱۲۱۷	۱۲۴۷	۱۳۴۱	هزینه سرمایه‌گذاری

تراز پرداخت‌ها عمدتاً شامل انتقالات سرمایه‌ای (بخشش بدهی‌ها یا انتقالات مهاجران) و حساب مالی شامل مبادلات انجام شده در سرفصل‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری در سبد مالی، سایر سرمایه‌گذاری‌ها و تغییرات ارزش ناخالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی می‌باشد.

۱۲-۱-۱-۴- حساب انتقالات جاری^(۱)

مازاد حساب انتقالات جاری در سال ۱۳۹۵ حدود ۵۵۸ میلیون دلار برآورد شد که در مقایسه با مازاد این حساب در سال ۱۳۹۴ حدود ۳۰/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

جدول ۱۲-۸- حساب مالی و سرمایه (میلیون دلار)

درصد تغییر	سال			۱۳۹۳	
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	□ ۱۳۹۵		
θ	θ	-۱۰۶۲۲	۱۱۳	-۸۰۰۲	حساب مالی و سرمایه
۶۳/۶	-۳۴/۸	-۷۰۹	-۴۳۳	-۶۶۴	حساب سرمایه
θ	θ	-۹۹۱۳	۵۴۷	-۷۳۳۷	حساب مالی

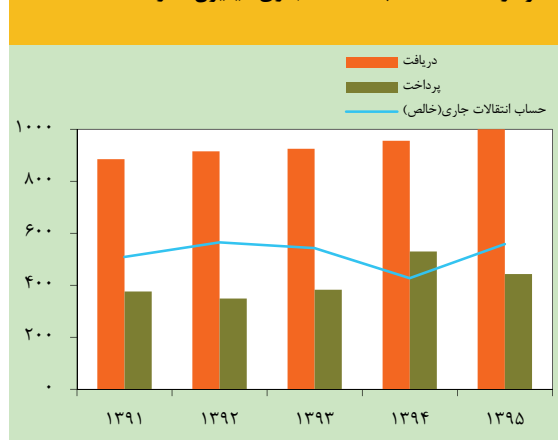
۱۲-۱-۲-۱- حساب سرمایه

بدهکاری حساب سرمایه در سال ۱۳۹۵ به ۷۰۹ میلیون دلار رسید که در مقایسه با رقم سال قبل ۶۳/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

۱۲-۱-۲-۲- حساب مالی

در سال ۱۳۹۵، بدهکاری حساب مالی حدود ۹/۹ میلیارد دلار بود. عمده بدهکاری حساب مالی در سال مورد بررسی مربوط به بدهکاری حدود ۱۸/۰ میلیارد دلاری سرفصل سایر سرمایه‌گذاری‌ها بود.

نمودار ۱۲-۵- حساب انتقالات جاری (میلیون دلار)

۱۲-۱-۲- حساب مالی و سرمایه

در سال ۱۳۹۵، حساب مالی و سرمایه تراز پرداخت‌های کشور به میزان ۱۰/۶ میلیارد دلار بدهکار گردید. بخش عمده این بدهکاری مربوط به مبادلات حساب مالی بود. حساب سرمایه

۱- حساب انتقالات جاری دربرگیرنده ثبت‌های جبرانی است که در ازای انتقال یک‌سویه منابع حقیقی شامل کالاها و خدمات یا نقل و انتقال اقلام مالی در گزارش تراز پرداخت‌ها انجام می‌گیرد. اقلام انتقال یافته، در مدت کوتاهی بعد از انتقال، در اقتصاد دریافت‌کننده به مصرف می‌رسند.

(میلیون دلار)

جدول ۱۲-۹- حساب مالی

درصد تغییر		سال			
۱۳۹۵	۱۳۹۴	□۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
θ	θ	-۹۹۱۳	۵۴۷	-۷۳۳۷	حساب مالی
۵/۴	۵۸/۹	۴۲۹	۴۰۷	۲۵۶	سرمایه گذاری مستقیم خارجی(خالص)
-۸/۶	θ	-۲۰	-۲۲	۴۶۶	سرمایه گذاری در سبب مالی(خالص)
θ	۳۷۷/۹	-۱۷۹۸۸	۲۳۹۵	۵۰۱	سایر سرمایه گذاریها(خالص)
θ	-۷۳/۹	۷۶۶۶	-۲۲۳۳	-۸۵۶۱	دارایی های ذخیره

سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران، در این سال سرمایه گذاری خارجی محقق شده به ۳۲۲۳ میلیون دلار رسید که نسبت به رقم سرمایه گذاری خارجی انجام شده در سال ۱۳۹۴ معادل ۲۴۱/۰ درصد افزایش نشان می دهد. در این میان، سرمایه گذاری خارجی تحت قانون «تشویق و حمایت از سرمایه گذاری خارجی» به میزان ۲۱۵۵ میلیون دلار بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۴ افزایش زیادی داشت. سرمایه گذاری در قالب بیع متقابل حوزه نفت و گاز و سایر سرمایه گذاریها (مشارکت مدنی، ساخت، بهره برداری و واگذاری، بیع متقابل سایر پروژه ها و سرمایه گذاری خارجی در سبب سهام) به ترتیب به میزان ۸۷۰ و ۱۹۸ میلیون دلار تحقق یافت که نسبت به ارقام مشابه سال قبل از آن به ترتیب ۴۰/۷ و ۱۹۰/۹ درصد افزایش نشان می دهد.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی

در سال ۱۳۹۵، خالص^(۱) جریان ورود سرمایه به کشور در قالب سرمایه گذاری مستقیم خارجی شامل سرمایه گذاری های انجام شده تحت قانون سرمایه گذاری خارجی، سرمایه گذاری های انجام شده در پروژه های نفتی و گازی در قالب قرارداد بیع متقابل، ساخت، بهره برداری و واگذاری^(۲) و مشارکت مدنی، معادل ۴۲۹ میلیون دلار بود که در مقایسه با عملکرد سال ۱۳۹۴، حدود ۵/۴ درصد رشد داشت.

سرمایه گذاری مستقیم خارجی انجام شده در کشور

در سال ۱۳۹۵، در نتیجه رفع برخی تحریم ها و محدودیت ها در قالب برجام، گشایش هایی در جریان ورودی سرمایه خارجی به کشور ایجاد شد. مطابق آمار دریافتی از سازمان

جدول ۱۲-۱۰- وضعیت سرمایه های خارجی وارده در قالب سرمایه گذاری مستقیم خارجی

(میلیون دلار)

درصد تغییر		سال			
۱۳۹۵	۱۳۹۴	□۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۲۴۱/۰	-۳۲/۲	۳۲۲۳	۹۴۵	۱۳۹۴	سرمایه گذاری خارجی انجام شده
⊞	۵۳/۲	۲۱۵۵	۲۵۸	۱۶۹	تحت قانون سرمایه گذاری خارجی
۴۰/۷	-۴۳/۴	۸۷۰	۶۱۸	۱۰۹۳	بیع متقابل در حوزه نفت و گاز
۱۹۰/۹	-۴۸/۴	۱۹۸	۶۸	۱۳۲	سایر

ماخذ: سازمان سرمایه گذاری و کمک های اقتصادی و فنی ایران

سرمایه گذاری در سبب مالی

بدهکار شد که نسبت به سال قبل از آن ۸/۶ درصد کاهش نشان می دهد. این نوع سرمایه گذاری بیشتر در قالب خرید سهام شرکت ها و اوراق بهادار ارزی بود.

در سال ۱۳۹۵، مجموع مبادلات حساب سرمایه گذاری در سبب مالی به طور خالص ۲۰ میلیون دلار

۱- مجموع دریافت ها و پرداخت ها در قالب سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۲- Build-Operate-Transfer(BOT)

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

این میزان، حدود ۲۰۷۲۲ میلیون دلار معادل ۷۱/۰ درصد به تعهدات بالقوه اختصاص داشت. رقم تعهدات بالقوه در مقایسه با پایان اسفند ماه ۱۳۹۴ حدود ۴۹/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. رقم کل تعهدات بالفعل خارجی (بدهی‌های خارجی) در پایان اسفند ماه ۱۳۹۵ معادل ۸/۵ میلیارد دلار بود که در مقایسه با پایان اسفند ماه ۱۳۹۴ حدود ۱۳/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. از این میزان بدهی، ۵/۲ میلیارد دلار به بدهی‌های بلندمدت و ۳/۳ میلیارد دلار به بدهی‌های کوتاه‌مدت اختصاص داشت.

سایر سرمایه‌گذاری‌ها

حساب سایر سرمایه‌گذاری‌ها در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۸/۰ میلیارد دلار بدهکار شد. بدهکاری قابل توجه سرفصل اعتبارات تجاری در سال مورد بررسی، عامل اصلی بدهکاری سرفصل سایر سرمایه‌گذاری‌ها به شمار می‌آید که بخش زیادی از آن به دلیل فروش اعتباری اقلام نفتی بود.

بدهی‌های خارجی

مجموع تعهدات ارزی کشور (تعهدات بالفعل و بالقوه) در پایان اسفند ماه ۱۳۹۵ به حدود ۲۹۲۰۴ میلیون دلار رسید. از

جدول ۱۲-۱۱- وضعیت تعهدات خارجی کشور

(میلیون دلار)

درصد تغییر	سال		سال		
	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۳	۱۳۹۴	
۱۳/۵	۴۶/۳	۸۴۸۱	۷۴۷۶	۵۱۰۸	تعهدات بالفعل خارجی
-۵/۲	۱۶/۷	۵۱۷۰	۵۴۵۶	۴۶۷۶	بلندمدت
۶۴/۰	۳۶۷/۵	۳۳۱۱	۲۰۱۹	۴۳۲	کوتاه‌مدت
۴۹/۸	-۱۱/۷	۲۰۷۲۲	۱۳۸۲۹	۱۵۶۶۵	تعهدات بالقوه خارجی
۳۷/۱	۲/۶	۲۹۲۰۴	۲۱۳۰۴	۲۰۷۷۳	کل تعهدات خارجی

روند تجارت کالاها و خدمات و وضعیت تراز پرداخت‌های کشور بودند.

طی سال ۱۳۹۰، افزایش قابل ملاحظه قیمت نفت خام در بازارهای جهانی منجر به افزایش ارزش صادرات نفتی نسبت به سال قبل از آن و ایجاد مازاد قابل توجه در حساب جاری شد. با تشدید تحریم‌های مالی و اقتصادی، به ویژه تحریم بانک مرکزی و تحریم فروش نفت از اواخر سال ۱۳۹۰ از یک سو و شروع روند کاهش قیمت نفت از سوی دیگر، ارزش صادرات نفتی طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۲ با روند کاهشی مواجه شد. مقایسه ارقام ارزش صادرات نفتی طی سال‌های برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه نشان‌دهنده کاهش متوسط ارزش صادرات نفتی طی دوره برنامه پنجم توسعه نسبت به دوره برنامه چهارم می‌باشد.

دارایی‌های ذخیره (دارایی‌های خارجی بانک مرکزی)

در سال ۱۳۹۵، در نتیجه دریافت‌ها و پرداخت‌های ارزی بین افراد و نهادهای اقتصادی مقیم ایران با دنیای خارج، ارزش ناخالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۷/۷ میلیارد دلار کاهش پیدا کرد.

دوره برنامه پنجم توسعه (۹۵-۱۳۹۰)

طی دوره برنامه پنجم توسعه، تغییرات قیمت جهانی نفت و افت و خیزهای ایجاد شده در تعاملات اقتصاد ایران با اقتصاد جهانی، تحت تاثیر تشدید تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه ایران و سپس دستیابی به برخی توافقات و اجرایی شدن آنها، از عمده‌ترین عوامل تاثیرگذار بر

فصل ۱۲ وضعیت تراز پرداختها

شده ناشی از دستیابی به توافقات از جمله آزادسازی بخشی از منابع ارزی بلوکه شده در سال ۱۳۹۳ و انتظارات واردکنندگان نسبت به نتایج مثبت اجرای توافقات، با نوساناتی همراه بود. بررسی عملکرد واردات کالا نشان‌دهنده افزایش متوسط ارزش واردات کالا از ۵۸/۲ میلیارد دلار طی دوره برنامه چهارم توسعه به ۶۷/۰ میلیارد دلار طی دوره برنامه پنجم می‌باشد.

بررسی عملکرد صادرات و واردات خدمات طی دوره مورد بررسی نشان‌دهنده رشد به نسبت بیشتر متوسط ارزش صادرات خدمات در مقایسه با واردات خدمات طی دوره برنامه پنجم در مقایسه با دوره برنامه چهارم توسعه است.

علی‌رغم کاهش متوسط عملکرد ارزش صادرات نفتی در برنامه پنجم توسعه نسبت به برنامه چهارم، متوسط ارزش صادرات غیر نفتی تحت تاثیر حمایت‌های صورت گرفته از صادرات کالاهای صنعتی از جمله لغو برخی محدودیت‌ها در حوزه صادرات محصولات پتروشیمی، افزایش یافت و موجب گردید متوسط ارزش صادرات کالا از ۸۵/۶ میلیارد دلار در دوره برنامه چهارم به ۹۵/۳ میلیارد دلار در دوره برنامه پنجم توسعه افزایش یابد.

واردات کالا طی دوره برنامه پنجم توسعه به واسطه تشدید تحریم‌ها در سال‌های ابتدایی برنامه و گشایش‌های ایجاد

جدول ۱۲-۱۲- عملکرد صادرات و واردات کالا و خدمات طی سال‌های برنامه پنجم توسعه (میلیون دلار)

متوسط برنامه پنجم	سال						متوسط برنامه چهارم	
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰		
۹۵۳۲۷	۸۳۹۷۸	۶۲۹۹۵	۸۸۹۷۶	۹۲۹۱۰	۹۷۲۹۶	۱۴۵۸۰۶	۸۵۶۰۰	صادرات کالا
۶۵۷۹۶	۵۵۷۵۲	۳۱۸۴۸	۵۵۴۰۶	۶۴۵۴۰	۶۸۰۸۳	۱۱۹۱۴۸	۷۲۳۰۷	صادرات نفتی
۲۹۵۳۱	۲۸۲۲۶	۳۱۱۴۷	۳۳۵۶۹	۲۸۳۶۹	۲۹۲۱۳	۲۶۶۵۸	۱۳۲۹۲	صادرات غیر نفتی
۶۷۰۰۶	۶۳۱۳۵	۵۷۶۴۱	۷۰۹۱۵	۶۳۵۸۴	۶۸۷۳۴	۷۸۰۲۷	۵۸۲۰۶	واردات کالا
۹۶۷۰	۱۰۰۶۰	۱۱۰۸۵	۱۰۵۷۲	۹۳۷۴	۸۴۸۳	۸۴۴۲	۶۶۸۹	صادرات خدمات
۱۶۵۹۵	۱۶۰۰۱	۱۵۸۷۰	۱۷۴۵۰	۱۶۱۹۴	۱۵۸۴۳	۱۸۲۱۳	۱۴۶۹۷	واردات خدمات

جدول ۱۲-۱۳- مقایسه متوسط رشد سالانه صادرات و

(درصد) واردات کالا و خدمات طی برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه

عملکرد برنامه چهارم	عملکرد برنامه پنجم	
۱۵/۰	-۴/۸	صادرات کالا
۱۳/۳	-۷/۷	صادرات نفت
۲۳/۵	۳/۸	صادرات غیر نفتی
۱۲/۳	-۲/۹	واردات کالا
۱۲/۷	۲/۲	صادرات خدمات
۱۱/۷	-۲/۷	واردات خدمات

طی دوره برنامه پنجم توسعه، متوسط رشد سالانه صادرات خدمات ۲/۲ درصد بود که مقایسه آن با ارقام عملکرد دوره برنامه چهارم توسعه، نشان‌دهنده کاهش رشد مذکور

بررسی ارقام متوسط رشد سالانه صادرات کالا، صادرات نفتی و غیر نفتی نشان می‌دهد که ارزش صادرات نفتی طی سال‌های برنامه پنجم توسعه به طور متوسط سالانه ۷/۷ درصد کاهش داشته و در مقابل، ارزش صادرات غیر نفتی به طور متوسط سالانه ۳/۸ درصد رشد داشته است. با عنایت به سهم قابل ملاحظه صادرات نفتی در کل صادرات کالا، می‌توان مشاهده کرد که ارزش صادرات کالا نیز طی سال‌های برنامه پنجم توسعه، به طور متوسط سالانه ۴/۸ درصد کاهش یافته است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۵

جدول ۱۲-۱۴- وضعیت صادرات غیر نفتی در مقایسه با

(درصد) صادرات کالا، واردات کالا و تولید ناخالص داخلی

عملکرد برنامه چهارم		عملکرد برنامه پنجم	
نسبت صادرات غیر نفتی به کل صادرات کالا	۱۵/۵	۳۳/۳	
نسبت صادرات غیر نفتی به واردات کالا	۲۲/۶	۴۴/۶	
نسبت صادرات غیر نفتی به تولید ناخالص داخلی	۴/۰	۶/۶	

تراز پرداختها

مقایسه عملکرد حساب جاری در دوره برنامه چهارم و پنجم توسعه نشان دهنده افزایش متوسط مازاد حساب مذکور در نتیجه افزایش متوسط مازاد حساب کالا و کاهش متوسط کسری حساب خدمات طی دوره مورد بررسی می باشد. ارزش دارایی های ذخیره نیز طی برنامه پنجم توسعه به طور متوسط سالانه ۸/۳ میلیارد دلار افزایش پیدا کرد. افزایش متوسط سالانه ارزش دارایی های ذخیره در دوره برنامه چهارم توسعه ۸/۴ میلیارد دلار بود.

می باشد. در مقابل، واردات خدمات متاثر از کاهش رشد واردات کالا، تحولات بازار ارز و واردات خدمات ساختمانی، متوسط رشد سالانه ۲/۷- درصدی را طی دوره برنامه پنجم توسعه تجربه کرد.

با کاهش متوسط ارزش صادرات نفتی و در مقابل، افزایش متوسط ارزش صادرات غیر نفتی طی دوره برنامه پنجم نسبت به برنامه چهارم توسعه، متوسط نسبت صادرات کالاهای غیر نفتی به صادرات کالا افزایش یافت و از ۱۵/۵ درصد در برنامه چهارم توسعه به ۳۳/۳ درصد در برنامه پنجم توسعه رسید. متوسط نسبت صادرات کالاهای غیر نفتی به واردات کالا نیز طی همین دوره با ۲۱/۹ واحد درصد افزایش به ۴۴/۶ درصد رسید. همچنین، کاهش تولید ناخالص داخلی در برخی از سال های برنامه پنجم توسعه موجب شد متوسط نسبت صادرات کالاهای غیر نفتی به تولید ناخالص داخلی از ۴/۰ درصد در دوره برنامه چهارم توسعه به ۶/۶ درصد در دوره برنامه پنجم توسعه افزایش یابد.

جدول ۱۲-۱۵- وضعیت تراز پرداخت های خارجی طی دوره برنامه چهارم و پنجم توسعه

(میلیون دلار)

متوسط عملکرد برنامه پنجم	سال						متوسط عملکرد برنامه چهارم	
	۱۳۹۵ □	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰		
۲۳۰۲۸	۱۶۳۸۸	۱۲۳۷	۱۴۵۷۱	۲۵۱۰۵	۲۳۳۶۲	۵۸۵۰۷	۲۰۱۷۷	حساب جاری
۲۸۳۲۱	۲۰۸۴۳	۵۳۵۴	۱۸۰۶۰	۲۹۳۲۶	۲۸۵۶۳	۶۷۷۷۹	۲۷۳۹۴	حساب کالا
-۶۹۲۶	-۵۹۴۱	-۴۷۸۵	-۶۸۷۷	-۶۸۲۰	-۷۳۵۹	-۹۷۷۱	-۸۰۰۷	حساب خدمات
۱۱۳۲	۹۲۸	۲۴۱	۱۸۴۵	۲۰۳۴	۱۶۴۹	۹۳	۳۷۴	حساب درآمد
۵۰۱	۵۵۸	۴۲۷	۵۴۳	۵۶۵	۵۰۹	۴۰۶	۴۱۷	حساب انتقالات جاری
-۱۷۳۲۰	-۱۰۶۲۲	۱۱۳	-۸۰۰۲	-۲۲۵۱۰	-۲۲۱۶۱	-۴۰۷۴۱	-۱۷۳۷۵	حساب مالی و سرمایه
-۸۳۲۸	۷۶۶۶	-۲۲۳۳	-۸۵۶۱	-۱۳۱۸۹	-۱۲۲۱۳	-۲۱۴۳۶	-۸۴۳۴	دارایی های ذخیره

وضعیت تعهدات خارجی کشور

بدون در نظر گرفتن تعهدات ناشی از بیع متقابل در پایان برنامه پنجم توسعه از ۳۰ درصد درآمدهای ارزی دولت در سال آخر برنامه پنجم تجاوز نکند^(۱). همچنین، دولت موظف شد میزان تعهدات و بدهی های خارجی تضمین شده توسط دولت و بانک

مدیریت تعهدات خارجی کشور یکی از موضوعات مورد توجه در برنامه پنجم توسعه بود؛ به طوری که دولت موظف شد زمان بندی پرداخت بدهی ها و تعهدات خارجی را به گونه ای تنظیم نماید که بازپرداخت های سالانه این بدهی ها و تعهدات

۱- جزء ۱ بند (ب) ماده ۸۱ قانون برنامه پنجم توسعه

فصل ۱۲ وضعیت تراز پرداخت‌ها

مرکزی در سال‌های برنامه پنجم را به گونه‌ای تنظیم نماید که ارزش حال خالص بدهی‌ها و تعهدات دولت (بدون تعهدات ناشی از قراردادهای موضوع بند (ب) ماده ۳ قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی^(۱)) در سال آخر برنامه بیش از ۵۰ میلیارد دلار نباشد^(۲).

بررسی ارقام بدهی خارجی کشور نشان‌دهنده کاهش مانده کل بدهی خارجی از ۲۱/۵ میلیارد دلار در پایان دوره برنامه چهارم توسعه به ۸/۵ میلیارد دلار در پایان دوره برنامه پنجم توسعه می‌باشد. با تشدید تحریم‌های اقتصادی و مالی به

خصوصاً تحریم بانک مرکزی، اقتصاد ایران برای ایجاد بدهی جدید با محدودیت مواجه شد و این موضوع به کاهش شدید بدهی‌های کوتاه‌مدت از ۱۰۳۲۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۰ به ۹۴۳ میلیون دلار در سال ۱۳۹۱ انجامید و روند کاهشی بدهی‌های کوتاه‌مدت تا سال ۱۳۹۳ تداوم یافت. با اجرایی شدن توافق هسته‌ای، روند بدهی‌های کوتاه‌مدت بهبود یافت و در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب به ۲۰۱۹ و ۳۳۱۱ میلیون دلار افزایش یافت. مانده بدهی‌های بلندمدت نیز از ۱۲۷۳۹ میلیون دلار در پایان دوره برنامه چهارم به ۵۱۷۰ میلیون دلار در پایان دوره برنامه پنجم کاهش یافت.

جدول ۱۲-۱۶- وضعیت بدهی‌های خارجی کشور در پایان دوره برنامه چهارم و پنجم توسعه

مانده در پایان دوره برنامه پنجم	سال					مانده در پایان دوره برنامه چهارم	
	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰		
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۸۴۸۱	۷۴۷۶	۵۱۰۸	۶۶۵۵	۷۶۸۲	۱۹۱۸۵	۲۱۵۲۶	کل بدهی‌های خارجی
۵۱۷۰	۵۴۵۶	۴۶۷۶	۵۸۷۸	۶۷۳۹	۸۸۶۵	۱۲۷۳۹	بدهی‌های بلندمدت
۳۳۱۱	۲۰۱۹	۴۳۲	۷۷۷	۹۴۳	۱۰۳۲۰	۸۷۸۷	بدهی‌های کوتاه‌مدت

۱- مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹

۲- جزء ۲ بند (ب) ماده ۸۱ قانون برنامه پنجم توسعه